

SCRIPTIE

“Eten met een mening: Hoe vleesvermindering samenhangt met wie we zijn en waar we voor staan”

Naam: Matthijs Klok

Studentnummer: S3674754

Email adres: m.g.a.klok@student.rug.nl

Begeleider: Kees van Veen

Inleverdatum: 4 juni 2025

ABSTRACT

Door de belasting van de vleesindustrie op het milieu staat de vleesconsumptie in Nederland onder druk. Daarnaast wordt vleesconsumptie in verband gebracht met een negatief effect op de gezondheid. Dit samen maakt het belangrijk om te weten wat de intenties zijn in de Nederlandse samenleving om minder vlees te consumeren. Het onderzoek heeft als doel om het effect te onderzoeken van geslacht en leeftijd op de intentie om minder vlees te consumeren. Verder wordt in dit onderzoek politieke voorkeur meegenomen als mogelijke moderator om te bekijken wat de invloed van politieke voorkeur is op de effecten van geslacht en leeftijd. De data die in dit onderzoek wordt gebruikt is verzameld door Kieskompas in opdracht van PROVEG. PROVEG is een non-profit organisatie die als doel heeft om de overgang naar een plantaardig voedselsysteem te versnellen. Voor dit onderzoek hebben ongeveer 9000 leden van het vaste panel van Kieskompas vragen voorgelegd gekregen over hun intentie om minder vlees te consumeren. De resultaten laten zien dat vrouwen een significant hogere intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen dan mannen. Daarnaast blijkt dat voor mensen met een rechtse politieke voorkeur het effect van geslacht en leeftijd op de intentie om minder vlees te consumeren groter is dan voor mensen met een linkse politieke voorkeur. Deze bevindingen geven inzicht in welke groepen van de samenleving het meest gestimuleerd moeten worden om de algemene vleesconsumptie te verminderen.

1. INLEIDING

De afgelopen jaren staat de consumptie van vlees onder druk. Ook in Nederland is een duidelijke verschuiving zichtbaar wat betreft eetgewoonten, met name in de richting van meer plantaardige voeding. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (2024) was in 2023 al een kwart van alle hoofdmaaltijden vegetarisch. Daarnaast geeft ruim 40 procent van de Nederlanders aan één à twee keer per week vegetarisch te eten. Deze cijfers laten een groeiend bewustzijn zien van de impact van vleesconsumptie op het milieu, de volksgezondheid en het dierenwelzijn. Vleesproductie draagt in aanzienlijke mate bij aan milieuproblemen zoals CO₂-uitstoot en waterverbruik, terwijl overmatige vleesconsumptie ook in verband wordt gebracht met gezondheidsrisico's, waaronder hart- en vaatziekten, obesitas en diabetes (Willett et al., 2019). Het is dan ook niet verrassend dat het aanbod vleesvervangers in de supermarkten groter wordt en campagnes gericht op het verminderen van de vleesconsumptie, zoals de "Nationale week zonder vlees", steeds meer aandacht krijgen. Deze ontwikkelingen maken het verminderen van de vleesconsumptie tot een actueel en relevant onderwerp, niet alleen vanwege het streven naar een beter milieu of een hogere volksgezondheid, maar ook vanuit een gedragswetenschappelijk perspectief.

Het is dus duidelijk dat er een trend is richting een verminderde vleesconsumptie. Echter lijkt er een verschil te zijn tussen groepen van de samenleving met betrekking tot de bereidheid om minder vlees te consumeren. Mogelijk wordt dit verschil verklaard door demografische kenmerken zoals geslacht en leeftijd. Uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (2024) blijkt dat vrouwen vaker vegetarisch eten dan mannen. Zo blijkt uit dit onderzoek dat jongere mensen vaker vegetarisch eten dan oudere mensen. Een andere factor die mogelijk een invloed heeft op intentie om minder vlees te eten is politieke voorkeur. Uit onderzoek van Noël & Thérien (2008) blijkt dat bij mensen met een linkse politieke voorkeur andere waarden belangrijk zijn dan bij mensen met een rechtse politieke voorkeur. Zo hechten mensen met een linkse politieke voorkeur waarde aan sociale gelijkheid en staan meer open voor overheidsinterventie, terwijl mensen met een rechtse politieke voorkeur veel meer gericht zijn op individuele vrijheid en beperkte overheidsinterventie. Hoewel er in het verleden al onderzoek is gedaan naar de intentie van mensen om minder vlees te eten zoals in het artikel van Hopwood et al. (2023), is er nog niet veel bekend over hoe leeftijd, geslacht en politieke voorkeur samen een invloed uitoefenen op de intentie om minder vlees te consumeren. De onderzoeksvraag die daarom in dit onderzoek centraal staat luidt: *"In hoeverre hangt de intentie om minder vlees te consumeren samen met leeftijd en geslacht en in welke mate worden deze relaties beïnvloed door politieke voorkeur?"*.

Het eetgedrag van mensen en daarbij dus ook de vleesconsumptie is een weerspiegeling van sociaal-culturele veranderingen. Voor een verandering in eetgedrag zijn er verschillende handelingen vereist die individuen aanzetten om hun eetpatroon te veranderen (Hoek et al., 2021). Een veranderd voedingspatroon kan een reactie zijn op een sociale verandering, zoals toenemende bezorgdheid over het milieu, gezondheid en dierenwelzijn. Sociologisch gezien is het heel interessant om te onderzoeken hoe deze gedragingen verband houden met sociale identiteit, sociale normen en culturele waarden. Het begrijpen van de factoren die mensen motiveren om minder vlees te consumeren, kan beleidsmakers helpen bij het ontwerpen van effectiever beleid om duurzaam eetgedrag te bevorderen. Als er begrepen wordt waarom mensen minder vlees willen eten, kan de samenleving beter geholpen worden naar duurzamere voedselkeuzes. Wat dit onderzoek verder zeer interessant maakt is dat de nadruk van dit onderzoek ligt op de intenties van mensen en niet op het al aanwezige gedrag. Uit het artikel “The theory of planned behaviour” (Ajzen, 1991) blijkt dat gedrag meestal voorafgegaan wordt door intentie. Als mensen dus geen intentie hebben om hun gedrag aan te passen is het onwaarschijnlijk dat ze dat daadwerkelijk zullen doen. Intentie is dus een noodzakelijke eerste stap richting gedragsverandering.

Voor het uitvoeren van dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van data die is verkregen uit een onderzoek van PROVEG. PROVEG is een internationale organisatie die als doel heeft om de overgang naar een plantaardig voedselsysteem te versnellen. Het databestand bevat ongeveer 9000 respondenten en is verzameld door Kieskompas in 2023. De respondentengroep van die dataset is representatief voor de Nederlandse bevolking.

2. THEORETISCH KADER

2.1 INTENTIE EN VLEESCONSUMPTIE

In dit artikel ligt de nadruk op het onderzoeken van intenties om minder vlees te consumeren. Er is gekozen voor intenties omdat uit onderzoek van Ajzen (1991) blijkt dat intentie meestal vooraf gaat aan daadwerkelijk gedrag. Volgens Ajzen (1991) is gedrag niet willekeurig maar het gevolg van drie factoren, namelijk: houding ten opzichte van het gedrag, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole. De houding ten opzichte van het gedrag gaat over hoe iemand denkt over bepaald gedrag. Dit is gebaseerd op overtuigingen over de gevolgen van het gedrag, bijvoorbeeld: *“Minder vlees eten is goed voor het milieu.”*. De subjectieve norm is de sociale druk die iemand ervaart om specifiek gedrag te vertonen. Dit wordt beïnvloed door wat anderen (bijvoorbeeld familie en vrienden) binnen het netwerk van iemand belangrijk vinden. De derde factor is waargenomen gedragscontrole. Deze factor gaat over de mate waarin iemand denkt in staat te zijn om het gedrag uit te voeren. Deze drie factoren samen veroorzaken iemands gedrag. Een grote beperking bij het meten van intentie is dat intentie niet altijd leidt tot daadwerkelijk gedrag. Iemand kan wel zeggen dat hij/zij de intentie heeft om minder vlees te consumeren, maar dat wil nog niet betekenen dat hij/zij dit ook daadwerkelijk doet. Door in dit onderzoek de nadruk te leggen op intentie betekent dit dat een bepaalde groep wordt uitgesloten. Iemand die al geen vlees eet kan namelijk ook geen intentie hebben om minder vlees te eten. De groep respondenten die dus onderzocht wordt zijn de mensen die wel vlees eten.

Dit onderzoek richt zich op de intentie van een verminderde vleesconsumptie. Met vleesconsumptie wordt het eten van vlees wat afkomstig is van landdieren bedoeld (runderen, varkens, schapen, geiten, kippen etc.). De manier waarop mensen hun voedsel kiezen, heeft een grote impact op de gezondheid van de bevolking. Ongezonde diëten dragen bij aan chronische ziektes zoals hart- en vaatziekten, diabetes en obesitas. Een verschuiving naar plantaardige voeding en het beperken van de consumptie van rood vlees, bewerkte voedingsmiddelen en suiker zal zorgen voor een betere gezondheid van de wereldbevolking (Willet et al., 2019). Ook heeft de vleesindustrie aanzienlijke milieukosten, zoals hoge CO₂-uitstoot en een hoog waterverbruik. De voedselproductie zou verduurzaamd kunnen worden door de productie van dierlijke producten te verminderen en duurzame landbouwpraktijken te bevorderen (Willet et al., 2019). Verder wordt het dierenwelzijn niet altijd gewaarborgd door de vleesindustrie (*Dierenbescherming Nederland*, n.d.). Dit samen maakt dat het consumeren van vlees gezien kan worden als een morele keuze met een aanzienlijke invloed op het milieu.

2.2 GESLACHT EN LEEFTIJD

Als verklarende variabelen worden geslacht en leeftijd in dit onderzoek meegenomen. Er is gekozen voor leeftijd en geslacht als verklarende variabelen omdat dit demografische factoren zijn die invloed hebben op de normen en waarden die iemand heeft. Uit eerder onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (2024) blijkt ook dat er tussen mannen en vrouwen en tussen leeftijdsgroepen verschillen zijn waargenomen wat betreft de vleesconsumptie. Hieronder zal daarom verder worden ingegaan op eerder onderzoek over de verschillen tussen mannen en vrouwen en de verschillen tussen leeftijdsgroepen.

Ten eerste wordt de invloed van geslacht op de intentie om minder vlees te consumeren besproken. De verwachting is dat vrouwen een hogere intentie hebben om minder vlees te consumeren dan mannen. Mannen zijn over het algemeen meer geneigd om zich vast te houden aan de traditionele genderverdeling van mannen en vrouwen (Rosenfeld & Tomiyama, 2021). Vlees eten geeft mannen het gevoel om echt man te zijn. Omdat veel mannen graag aan deze traditionele rolverdeling willen voldoen zijn ze minder gemotiveerd om hun vleesconsumptie te verminderen, want minder vlees eten zou er voor kunnen zorgen dat mannen minder het gevoel hebben echt man te zijn. Naast deze traditionele rolverdeling is er nog een onderscheid tussen mannen en vrouwen wat een verschil in intentie kan verklaren. Dit tweede onderscheid tussen mannen en vrouwen is de perceptie van dierenwelzijn. Voor de consumptie van vlees is het noodzakelijk dat er dieren gefokt worden. Totdat deze dieren rijp zijn voor de slacht zullen ze verzorgd moeten worden. Tijdens deze periode zijn ze voor voeding en zorg afhankelijk van veehouders. In de veehouderij staat niet altijd de gezondheid van de dieren voorop. Uit het artikel van Randler et al. (2021) blijkt dat vrouwen meer om dierenwelzijn geven dan mannen. Dit blijkt ook uit het feit dat mannen vaker recreatief jagen dan vrouwen en ook zijn mannen vaker schuldig aan dierenmishandeling. Daarentegen zijn vrouwen vaker betrokken bij dierenactivisme (Herzog, 2007). Omdat dierenwelzijn niet altijd wordt gewaarborgd tijdens de vleesproductie is dit een reden waarom vrouwen meer gemotiveerd zullen zijn om hun vleesconsumptie te verminderen. Een derde reden voor het verschil tussen mannen en vrouwen in hun intentie is dat vrouwen meer bezig zijn met een gezonde levensstijl. Mannen vinden het minder belangrijk om zich aan een gezond voedingspatroon te houden dan vrouwen (Wardle et al., 2004). Omdat vrouwen meer bezig zijn met een gezond voedingspatroon en een gezonde levensstijl zijn zij dus meer gemotiveerd om hun vleesconsumptie te verminderen. Een verminderde vleesconsumptie leidt namelijk naar een gezonder leven.

De hypothese die uit deze argumentatie volgt is: 1) *“Vrouwen hebben een hogere intentie om hun vleesconsumptie te verminderen dan mannen.”*.

Naast de invloed van geslacht zal ook de invloed van leeftijd meegenomen worden op de intentie om minder vlees te consumeren. De verwachting is dat oudere mensen minder intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen dan jongere mensen. Dit blijkt uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (Van Beuningen, 2021), hierin is te lezen dat jongere mensen zich meer zorgen maken over klimaatverandering. Dat klimaatverandering mede optreedt door vleesconsumptie wordt genoemd in het artikel van Willet et al. (2019). Omdat vleesconsumptie een negatief effect heeft op het milieu, hebben jongere mensen dus een hogere motivatie om hun vleesconsumptie te verminderen. Jongeren zijn namelijk meer begaan met het milieu dan ouderen mensen. Dit komt wellicht doordat jongere mensen meer bezig zijn met de toekomst van de planeet omdat jongeren hun hele toekomst nog voor zich hebben en dit graag willen beleven op een schone planeet. Een andere reden waarom jongeren een hogere intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen is de invloed van mensen in hun omgeving. Jongeren zijn gevoelig voor invloeden uit hun sociale netwerk (Falcón-Linares et al., 2023). Als jongeren leeftijdsgenoten in hun sociale netwerk hebben die geen of minder vlees eten, dan zijn jongeren meer gevoelig om in deze trend mee te gaan en ook hun vleesconsumptie te verminderen. Oudere mensen zullen minder worden beïnvloed door het eetgedrag van hun directe omgeving en dus ook geen hogere intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen wanneer anderen in hun sociale omgeving dat wel doen. In het artikel van Ajzen (1991) komt dit terug als de subjectieve norm die invloed heeft op iemands intenties.

Wel bestaat er de mogelijkheid dat de resultaten in dit onderzoek van leeftijd op de intentie om minder vlees te consumeren niet zozeer worden verklaard door leeftijd maar door de achterliggende verklaring door generatie. In het boek ‘Het generatieprobleem’ van Mannheim (2013) wordt dieper ingegaan op hoe generaties gevormd worden en welke rol ze spelen in sociale verandering. Mannheim noemt in zijn boek het verschil tussen een leeftijdsgroep en een generatie. Een leeftijdsgroep is volgens hem een bepaalde levensfase, maar dit zegt niks over betekenisvolle ervaringen die iemand heeft. Mensen behoren tot dezelfde generatie als zij beslissende maatschappelijke of culturele gebeurtenissen op een zelfde leeftijd meemaken. Deze gedeelde historische ervaringen leiden tot een vergelijkbare manier van denken, voelen en handelen. Bij het trekken van een conclusie op basis van leeftijd zal dus meegenomen moeten worden dat dit mogelijk verklaard wordt door een verschil in generatie.

De hypothese die uit deze argumentatie volgt is: 2) *“Hoe ouder mensen zijn, des te lager is hun intentie om hun vleesconsumptie te verminderen.”*.

2.3 POLITIEKE VOORKEUR

De moderater van het hoofdeffect in dit onderzoek is politieke voorkeur. Politieke voorkeur zal worden gebruikt als voorkeur op een schaal van links naar rechts. De linkse politiek wordt vaak geassocieerd met waarden zoals sociale gelijkheid, overheidsinterventie in de economie, en nadruk op collectieve rechten en solidariteit. Aan de andere kant richt de rechtse politiek zich meer op individuele vrijheid, beperkte overheidsinterventie, economische vrijheid, en behoud van traditionele waarden (Noël & Thérien, 2008). Mensen met een linkse politieke voorkeur zullen dus meer gemotiveerd zijn om minder vlees te eten omdat hun politieke en morele waarden sterk aansluiten bij duurzaamheid, dierenwelzijn en sociale rechtvaardigheid. Hoe rechtser iemands politieke voorkeur des te lager zal zijn/haar intentie zijn om minder vlees te consumeren.

Politieke voorkeur functioneert in dit onderzoek als moderator. Dit wil zeggen dat politieke voorkeur het effect van geslacht en leeftijd op de intentie om minder vlees te consumeren modereert. Binnen groepen met een linkse politieke oriëntatie is er een voorkeur voor overheidsinterventie en hebben mensen een hoger milieu bewustzijn. Binnen deze groep is de intentie om minder vlees te consumeren zowel bij mannen als vrouwen relatief hoog, waardoor geslachtsverschillen minder uitgesproken zijn. Aan de andere kant van het politieke spectrum is te zien dat mensen met een rechtse politieke voorkeur voornamelijk zijn gericht op economische vrijheid en individuele verantwoordelijkheid wat kan leiden tot minder focus op milieu- of dierenrechten in vergelijking met mensen die een linkse politieke voorkeur hebben. Binnen deze groep is een lagere bereidheid tot gedragsverandering ten behoeve van duurzaamheid. Het effect van geslacht op de intentie om minder vlees te consumeren zal dus ook groter zijn binnen de groep met een rechtse politieke oriëntatie. Als politieke voorkeur dus wordt toegevoegd aan het model zal het effect van geslacht op de intentie om minder vlees te consumeren afnemen.

Politieke voorkeur zal ook bij het effect van leeftijd op de intentie om minder vlees te consumeren een negatieve invloed hebben. In het algemeen hebben jongeren een hogere bereidheid tot duurzaam gedrag, waaronder het verminderen van vleesconsumptie, blijkt uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (Van Beuningen, 2021). Jongeren tonen doorgaans meer bewustzijn omtrent milieuproblematiek en staan vaker open voor gedragsveranderingen in het kader van klimaatbewustzijn. Daarentegen blijken oudere

individueen gemiddeld conservatiever in hun consumptiegedrag en minder geneigd om gevestigde eetgewoonten aan te passen. Als politieke voorkeur wordt toegevoegd aan het model wordt het effect van leeftijd op de intentie om minder vlees te consumeren afgezwakt. Dit komt omdat binnen groepen met een linkse politieke oriëntatie duurzaamheid sowieso al hoog in het vaandel staat en dus het verschil in intentie tussen verschillende leeftijden kleiner is. Hierdoor vervaagd het effect van leeftijd op de intentie om minder vlees te consumeren.

Naast dat politieke voorkeur als moderator optreedt in dit onderzoek zal er ook een direct effect zijn dat loopt van politieke voorkeur naar intentie om minder vlees te consumeren. De gevonden literatuur over de verschillen tussen links en rechts georiënteerde politieke partijen (Noël & Thérien, 2008) laten zien dat op basis van de normen en waarden binnen deze groepen het zeer waarschijnlijk is dat deze groepen een andere intentie hebben om de vleesconsumptie te verminderen. De verwachting is dan ook dat mensen met een linkse politieke oriëntatie een hoger intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen dan mensen met een rechtse politieke oriëntatie. De hypothese die hieruit volgt luidt: 3) *“Hoe rechtser iemand is op het politieke spectrum, des te lager is zijn/haar intentie om minder vlees te consumeren.”*.

Mogelijk zijn vrouwen dus gemiddeld meer bereid om minder vlees te eten dan mannen, maar onder mensen met een linkse politieke voorkeur is dat verschil misschien minder groot omdat mannen met een linkse politieke voorkeur ook bewuster omgaan met duurzaamheid. Binnen groepen met een rechtse politieke oriëntatie zal het effect van geslacht groter zijn. De hypothese die uit deze argumentatie volgt is: 4a) *“De relatie tussen geslacht en de intentie om minder vlees te consumeren is sterker bij mensen met een rechtse politieke voorkeur dan bij mensen met een linkse politieke voorkeur.”*.

Daarnaast is de verwachting dat jongeren sowieso al geneigd zijn om minder vlees te eten maar zal voornamelijk bij mensen met een rechtse politieke voorkeur de leeftijd zorgen voor een andere intentie. De hypothese die hierbij hoort luidt: 4b) *“De relatie tussen leeftijd en de intentie om minder vlees te consumeren is sterker bij mensen met een rechtse politieke voorkeur dan bij mensen met een linkse voorkeur.”*.

2.4 OPLEIDINGSNIVEAU EN URBANISATIEGRAAD

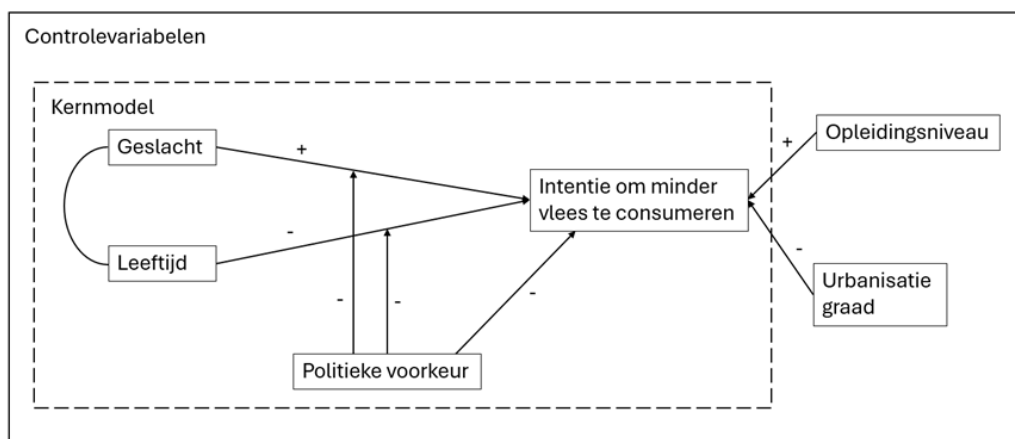
Om een zo nauwkeurig mogelijk beeld te krijgen van de relatie tussen leeftijd, geslacht en de intentie om minder vlees te consumeren, is het belangrijk om ook andere factoren mee te nemen die mogelijk van invloed zijn op de intentie. Deze controlevariabelen worden toegevoegd om versturende invloeden uit te sluiten. In dit onderzoek wordt gecontroleerd voor

opleidingsniveau en urbanisatiegraad omdat eerdere studies hebben aangetoond dat deze variabelen samenhangen met duurzaamheid.

Uit onderzoek van Smith et al. (2017) blijkt dat onder hoger opgeleide mensen de klimaatverandering als een groter probleem wordt gezien dan onder lager opgeleide mensen. Hierdoor zullen hoger opgeleide mensen extra gemotiveerd zijn om minder vlees te consumeren, want een verminderde vleesconsumptie zal de klimaatverandering tegen gaan (Willet et al., 2019). Een verschil in opleidingsniveau kan dus een invloed hebben op de intentie om minder vlees te consumeren. Omdat in dit onderzoek het effect van geslacht en leeftijd op de intentie om vleesconsumptie te verminderen onderzocht wordt is het belangrijk om te controleren voor het effect van opleidingsniveau. Door voor het effect van opleidingsniveau te controleren zal de uitkomst van dit onderzoek niet vertekend worden door de verklarende functie van opleidingsniveau.

Ook urbanisatiegraad wordt meegenomen om te voorkomen dat het hoofdeffect geen vertekend beeld geeft. Urbanisatiegraad geeft het verschil weer tussen de stad en het platteland. Uit onderzoek van Anderson (1962) blijkt dat er een duidelijk verschil is in levenswijze tussen mensen op het platteland en mensen in de stad. Zo staan mensen uit de stad meer open voor nieuwe ontwikkelingen die het leven veranderen. Uit een ander artikel van Huddart-Kennedy et al. (2009) blijkt dat mensen die in de stad wonen meer belang hechten aan het milieu dan mensen die op het platteland wonen. Omdat eerder al naar voren is gekomen dat milieuverandering een grote drijfveer is voor mensen om minder vlees te gaan consumeren kan daarom gesteld worden dat mensen die in de stad wonen een hogere intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen dan mensen die op het platteland wonen. Het is dus goed om dit als controlevariabele mee te nemen in het onderzoek.

Figuur 1: Conceptueel model

3. METHODEN

3.1 DATA & PROCEDURE

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een dataset die is verzameld in opdracht van PROVEG. PROVEG is een non-profit organisatie die zich inzet om de wereldwijde consumptie van dierlijke producten tegen 2040 te halveren (ProVeg Nederland, 2024). PROVEG is de eerste internationaal actieve organisatie die zich exclusief inzet voor plantaardige voeding. PROVEG verbindt verschillende sectoren die invloed hebben op de voedselkeuzes van consumenten. Door samen te werken met beleidsmakers, de voedselindustrie, de wetenschap en de media probeert PROVEG de toegankelijkheid, het gemak en de smaak van plantaardig voedsel te verbeteren. Ze moedigen elke stap in de richting van een plantaardigere en duurzamere samenleving aan.

Het onderzoek zelf is uitgevoerd door Kieskompas. Kieskompas is een onderzoeksbureau gespecialiseerd in onderzoek naar politiek maatschappelijke opinies en analyse van kiezers. Dat doen ze door het uitvoeren van kwantitatief onderzoek (*Kieskompas*, z.d.). Het panel voor dit onderzoek is samengesteld op basis van een gestratificeerde steekproef aan de hand van vijf karakteristieken die hieronder genoemd worden en is representatief voor de Nederlandse bevolking. Bij het nemen van de steekproef is rekening gehouden met vijf karakteristieken: geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit en stemgedrag. De dataset die gebruikt wordt voor dit onderzoek bevat ongeveer 9000 respondenten. De dataverzameling vond plaats eind juli en begin augustus 2023.

3.2 OPERATIONALISATIES

Om de gebruikte variabelen inzichtelijk te maken zal nu worden ingegaan op de operationalisaties. In het onderzoeksmodel zijn zes variabelen opgenomen: leeftijd, geslacht, intentie om minder vlees te consumeren, politieke voorkeur, opleidingsniveau en urbanisatiegraad.

LEEFTIJD

Leeftijd is in dit onderzoek gemeten met de vraag: “Wat is uw geboortjaar?”. Respondenten konden hier hun geboortjaar invullen. Later is dit in de dataset gehercodeerd naar leeftijd van de respondent in jaren.

GESLACHT

Geslacht is in dit onderzoek gemeten met de vraag: “Wat is uw geslacht?”. Dit was een categorische vraag met de antwoordmogelijkheden: Man, Vrouw en Anders. De antwoordcategorie Anders is hier verwijderd omdat deze groep niet groot genoeg is om uitspraken over te kunnen doen. Mannen hebben score 0 en vrouwen hebben score 1.

INTENTIE OM MINDER VLEES TE CONSUMEREN

Deze variabele heeft als doel om te achterhalen welke intentie een respondent heeft om minder vlees te consumeren. Daarom is de volgende vraag gesteld aan de respondent: “*In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling: Ik zou minder vlees willen eten.*”. Deze stelling geeft acht antwoordmogelijkheden. Eén van de mogelijkheden is “*geen mening*”. Deze optie wordt eruit gefilterd omdat dit geen informatie geeft wat betreft de intenties om minder vlees te consumeren. Een andere mogelijkheid is “*dat eet ik al niet*”. Ook deze kan eruit worden gefilterd omdat mensen die geen vlees eten ook geen intentie kunnen hebben om minder vlees te eten. Voor dit onderzoek is deze categorie respondenten daarom ook niet interessant. Dan blijven er nog zes antwoordcategorieën over die lopen van “*helemaal niet mee eens*”(1) tot “*helemaal mee eens*” (6).

POLITIEKE VOORKEUR

Voor politieke voorkeur wordt in dit onderzoek gekeken naar politieke voorkeur op een schaal van links naar rechts. De vraag die hier dan ook wordt gebruikt luidt: “*Waar zou u zichzelf plaatsen op een schaal van links (0) naar rechts (10)?*”. Hier zijn dus elf keuzemogelijkheden. De keuzemogelijkheid “*geen mening*” (aantal is 286) is uit de dataset gefilterd omdat deze niet bruikbaar is.

OPLEIDINGSNIVEAU

Opleidingsniveau wordt gemeten met de vraag: *“Wat is de hoogste opleiding die u heeft afgemaakt?”*. Bij deze vraag zijn er negen antwoord categorieën die hieronder zijn weergegeven.

- WO doctoraal of master
- HBO/WO bachelor of kandidaats
- HAVO/VWO bovenbouw, WO/HBO propedeuse
- MBO 2-3-4, of MBO voor 1998
- Eerste drie jaar HAVO/VWO, MAVO, VMBO (theoretisch en gemengde leerweg)
- MBO 1, LBO, VBO, VMBO (kader- en beroepsgerichte leerweg)
- Basisonderwijs
- Geen onderwijs
- Weet ik niet/geen opgave

Aan deze categorieën zijn waardes uitgedeeld die lopen van *“WO doctoraal of master”*(1) tot *“Geen onderwijs”*(8). Dit is gehercodeerd zodat *“WO doctoraal of master”* de hoogste score heeft en *“geen onderwijs”* de laagste score. De categorie *“weet ik niet/geen opgave”* (aantal is 701) is niet bruikbaar voor het onderzoek.

URBANISATIEGRAAD

Urbanisatiegraad is niet aan de respondent gevraagd in de enquête, maar door middel van de woonplaats van de respondent is er door de onderzoekers een urbanisatiegraad aan gekoppeld. De variabele urbanisatiegraad heeft vijf categorieën van *“zeer sterk”*(1) tot *“niet”*(5):

- Zeer sterk (>2500 omgevingsadressen/km²)
- Sterk (1500 tot 2500 omgevingsadressen/km²)
- Matig (1000 tot 1500 omgevingsadressen/km²)
- Weinig (500 tot 1000 omgevingsadressen/km²)
- Niet (<500 omgevingsadressen/km²)

3.3 ANALYSEOPZET

Om de hypothesen te toetsen zal een multipel lineaire regressie worden uitgevoerd. Door middel van deze multipel lineaire regressie kan er een conclusie worden gevormd over de hypothesen. Eerst volgt een bespreking van de univariate en bivariate statistieken. Daarna volgen de modelassumpties voor een lineaire regressie, de multicollineariteit en de extreme waarden. Tot slot volgt de uitvoering van de multipel lineaire regressie.

Voor dit onderzoek zijn vier modellen geschat met als afhankelijke variabele “*intentie om minder vlees te consumeren*”. Het eerste model (model 1) bevat als onafhankelijke variabelen geslacht en leeftijd. In tweede model (model 2) wordt de moderator politieke voorkeur toegevoegd aan het model en dit geeft het directe effect van politieke voorkeur op de intentie om minder vlees te consumeren. In het derde model (model 3) worden de interactie termen van politieke voorkeur met geslacht en politieke voorkeur met leeftijd toegevoegd. Dit model geeft dus een inzicht wat het effect van politieke voorkeur is als moderator. Dit helpt om inzicht te krijgen in de verschillen tussen groepen met een andere politieke voorkeur. Het laatste model (model 4) en tevens het complete model bevat de controlevariabelen urbanisatiegraad en opleidingsniveau. Het toevoegen van de controlevariabelen zorgt ervoor dat het effect tussen twee variabelen niet vertekend wordt door andere factoren. Hierdoor is het mogelijk om betrouwbaarder en nauwkeuriger te analyseren wat het werkelijke effect is van leeftijd, geslacht en politieke voorkeur op de intentie om minder vlees te consumeren.

4.RESULTATEN

4.1 BESCHRIJVENDE STATISTIEKEN

Voordat de regressie analyse wordt besproken, komen in deze paragraaf de univariate beschrijvende statistieken van de steekproef aan de orde. Dit biedt inzicht in de samenstelling van de groep respondenten op relevante achtergrondvariabelen, zoals leeftijd, geslacht en politieke voorkeur. In Tabel 1 is een overzicht te zien van de univariate beschrijvende statistieken die in dit onderzoek van belang zijn. Wat opvalt in Tabel 1 is dat de meerderheid van de respondenten van het mannelijke geslacht is, namelijk ongeveer 60% tegenover 40% vrouwen. Verder is te zien in deze tabel dat het opleidingsniveau gemiddeld aan de hoge kant is. Leeftijd loopt erg uiteen met een minimum van 18 jaar en een maximum van 93 jaar. Bij de overige drie variabelen lijkt het gemiddelde redelijk in het midden tussen het minimum en het maximum te liggen. Wat ook opvalt is dat de steekproefgrootte aanzienlijk kleiner is dan de steekproefgrootte van de oorspronkelijke dataset. De originele dataset bevat 9842 respondenten. Bij het uitvoeren van de analyses blijven er nog 3746 respondenten over. Dat er zo veel respondenten niet worden meegenomen in de analyses komt doordat er veel respondenten met missende waardes zijn. Deze respondenten kunnen dus niet worden meegenomen in de analyses en worden uit de dataset gefilterd. Ondanks dat er hierdoor veel respondenten onbruikbaar worden is de groep respondenten die overblijft groot genoeg om betekenisvolle resultaten te verkrijgen. Een deel van de missende waarden wordt veroorzaakt omdat er in dit onderzoek alleen wordt gekeken naar mensen die vlees eten. Mensen die geen vlees eten kunnen namelijk ook geen intentie hebben om minder vlees te eten. Van de totale respondentengroep (N=9842) zijn er 1031 mensen die veganist of vegetariër zijn. Ongeveer duizend mensen worden dus uitgesloten aan dit onderzoek omdat ze al geen vlees eten en dus ook geen intentie kunnen hebben om minder vlees te eten. De overige vijfduizend respondenten die niet worden meegenomen komt vanwege missende waarden of het niet volledig invullen van de vragenlijst.

Tabel 1: Univariate beschrijvende statistieken van de in de analyse opgenomen variabelen

Variabele	Gemiddelde (standaarddeviatie)	Minimum	Q1	Mediaan	Q3	Maximum	N totaal
Leeftijd	57,10 (15,71)	18,00	47,00	60,00	69,00	93,00	3746
Geslacht (man=0; vrouw=1)	60,10% man 39,90% vrouw	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	3746
Opleiding	5,99 (1,48)	1,00	5,00	6,00	7,00	8,00	3746
Urbanisatiegraad	2,53 (1,26)	1,00	2,00	2,00	4,00	5,00	3746
Intentie minder vlees consumeren	3,75 (1,66)	1,00	2,00	4,00	5,00	6,00	3746
Politieke voorkeur	5,26 (2,38)	0,00	3,00	5,00	7,00	10,00	3746

Naast de univariate beschrijvende statistieken is het ook belangrijk om te kijken naar de correlaties van de variabelen onderling. Daarom is in Tabel 2 een overzicht te zien van alle correlaties. Wat opvalt in Tabel 2 is dat Politieke Voorkeur en de Intentie om minder vlees te consumeren een sterke correlatie hebben wat betekent dat Politieke Voorkeur en Intentie om minder vlees te consumeren behoorlijk samenhangen. Verder is een redelijke correlatie te zien tussen Geslacht en Politieke Voorkeur en tussen Geslacht en de Intentie om minder vlees te consumeren. Verder heeft Opleidingsniveau een redelijke correlatie met Leeftijd, Politieke Voorkeur en Intentie om minder vlees te consumeren. Ook zijn er in Tabel 2 zeer zwakke correlaties te zien zoals Leeftijd met Geslacht en Intentie om minder vlees te eten of Geslacht en Urbanisatiegraad. Deze correlaties duiden op weinig samenhang.

Tabel 2: Correlatietabel (N=3746)

	Leeftijd	Geslacht	Intentie om minder vlees te eten	Politieke voorkeur	Opleidingsniveau	Urbanisatiegraad
Leeftijd	-					
Geslacht	-0,059**	-				
Intentie om minder vlees te eten	-0,064**	0,211**	-			
Politieke voorkeur	0,072**	-0,212**	-0,403**	-		
Opleidingsniveau	-0,251**	0,089**	0,209**	-0,182**	-	
Urbanisatiegraad	0,114**	-0,054**	-0,086**	0,108**	-0,163**	-

**significant bij $p < 0,01$; tweezijdige toets

4.2 MODELEVALUATIE

In Tabel 3 zijn de resultaten weergegeven van de regressieanalyse. In Model 1 zijn als onafhankelijke variabelen aanwezig Geslacht en Leeftijd, de afhankelijke variabele is Intentie om minder vlees te consumeren. Geslacht heeft hier een significant positief effect ($b=0,704$; $p < 0,05$). Dit betekent dat vrouwen gemiddeld 0,704 punten hoger scoren op Intentie om minder vlees te eten dan mannen, als leeftijd constant wordt gehouden. Leeftijd heeft hier een klein significant negatief effect ($b=-0,005$; $p < 0,05$). Dit betekent dat naarmate iemand ouder wordt de intentie om minder vlees te consumeren licht afneemt mits alle andere factoren gelijk blijven.

In Model 2 wordt als moderator toegevoegd aan het model Politieke voorkeur. Politieke voorkeur heeft een negatief significant effect ($b=-0,260$; $p < 0,05$). Dit effect laat zien dat als iemand op de schaal van het politieke spectrum een stap naar rechts neemt, de intentie om minder vlees te consumeren afneemt met 0,260 gecontroleerd voor alle andere effecten. Hieruit kan opgemaakt worden hoe rechtser iemand op het politieke spectrum is, des te lager is zijn/haar intentie om

minder vlees te consumeren. Door het toevoegen van Politieke Voorkeur wordt het effect van Geslacht op de Intentie om minder vlees te consumeren kleiner. Dit betekent dat Politieke Voorkeur een deel van de verklaring van Geslacht overneemt. Mogelijk komt dit doordat geslacht en politieke voorkeur gecorreleerd zijn. In Tabel 2 is namelijk te zien Geslacht en Politieke Voorkeur een correlatie hebben van $-0,212$.

In Model 3 worden de interactietermen Politieke Voorkeur x Geslacht en Politieke Voorkeur x Leeftijd toegevoegd aan het model. De interactie term laat zien hoe het effect van de onafhankelijke variabelen Geslacht en Leeftijd wordt beïnvloedt door de moderator Politieke Voorkeur. Politieke Voorkeur x Geslacht heeft hier een klein positief effect ($b=0,080$; $p<0,05$) dit betekent dat het verschil in Intentie om minder vlees te consumeren tussen vrouwen en mannen toeneemt naarmate iemand meer rechts op het politieke spectrum zit. De interactieterm Politieke Voorkeur x Leeftijd heeft een klein significant effect ($b=0,003$; $p<0,05$). Dit betekent dat het verband tussen Leeftijd en Intentie om minder vlees te consumeren heel licht toeneemt naarmate iemand rechtser op het politieke spectrum zit. In het laatste model (Model 4) worden de controlevariabelen Urbanisatiegraad ($b=-0,019$; $p>0,05$) en Opleidingsniveau ($b=0,150$; $p<0,05$) toegevoegd. De controlevariabelen worden toegevoegd aan het regressiemodel om verstoringen van andere factoren uit te schakelen, zodat het effect van de hoofdvariabelen zuiverder gemeten wordt.

De adjusted R^2 geeft weer hoe goed het model de afhankelijke variabele, dus in dit geval de Intentie om minder vlees te consumeren, voorspelt. Hieruit is op te maken dat voornamelijk van Model 1 naar Model 2 de adjusted R^2 aanzienlijk groter wordt. Dit betekent dat het toevoegen van politieke voorkeur aan het model zorgt voor een behoorlijke verbetering van de voorspelling van Intentie om minder vlees te consumeren. Model 3 en Model 4 maken de voorspelling ook allebei iets beter maar het grootste effect is te zien bij Model 2. Voor dit onderzoek is een adjusted R^2 van $0,202$ acceptabel en kan gezegd worden dat dit model een behoorlijke voorspeller is voor de Intentie om minder vlees te consumeren.

Tabel 3: Resultaten van de regressieanalyse met geslacht en leeftijd als onafhankelijke variabelen, intentie om minder vlees te consumeren als afhankelijke variabele en politieke voorkeur als moderator

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE	<i>b</i>	SE
Intercept	3,465*	0,034	3,570*	0,032	3,579*	0,032	3,588*	0,032
Geslacht	0,704*	0,054	0,441*	0,051	0,448*	0,051	0,427*	0,051
Leeftijd	-0,005*	0,002	-0,003*	0,002	-0,002	0,002	0,001	0,002
Politieke Voorkeur			-0,260*	0,011	-0,290*	0,013	-0,275*	0,013
Politieke Voorkeur * Geslacht					0,080*	0,022	0,081*	0,021
Politieke Voorkeur * Leeftijd					0,003*	0,001	0,003*	0,001
Urbanisatiegraad							-0,019	0,020
Opleidingsniveau							0,150*	0,017
R ² adjusted	0,047		0,179		0,186		0,202	
N	3746		3746		3746		3746	

*Significant bij $p < 0,05$

Voor het controleren van de betrouwbaarheid van deze regressie analyse zijn vier assumpties van belang, namelijk: er is sprake van een lineair verband, de residuen zijn normaal verdeeld, er is sprake van homoscedasticiteit (gelijke variantie van de residuen) en er zijn onafhankelijke waarnemingen. Doordat in dit model variabelen met maximaal 11 categorieën worden beschouwd als continue variabelen lijken een aantal assumpties te worden geschonden. Gezien de grootte van de steekproef en het gegeven dat de variabelen als continu worden beschouwd terwijl het categorische variabelen zijn hoeft het schenden van de assumpties geen problemen op te leveren. De schendingen lijken mee te vallen. Een lineair verband lijkt geschonden te worden omdat in de scatterplot in Bijlage 3 te zien is dat de residuen niet willekeurig verspreid zijn rond de 0 maar er een systematisch patroon te zien is. Normaliteit van de residuen lijkt ook geschonden te worden, dit is te zien in de histogram in Bijlage 3. In het histogram is te zien dat de residuen niet mooi normaal verdeeld zijn maar dat er een links scheve verdeling is. Homoscedasticiteit wordt gecontroleerd aan de hand van de scatterplot in Bijlage 3. Hier is het van belang dat er een willekeurige spreiding is van de punten. Een willekeurige spreiding kunnen we hier niet waarnemen omdat er maar zes antwoord categorieën zijn en deze variabele als continue variabele wordt beschouwd. Deze assumptie lijkt dus ook te worden geschonden. Onafhankelijke waarnemingen lijken hier niet te worden geschonden. Dit

is niet statistisch te controleren maar wordt beoordeeld door te kijken naar de manier van data verzamelen. Hoewel hier sprake is van een vast panel lijkt de assumptie niet te worden geschonden, omdat er sprake is van een eenmalige data verzameling. Verder is er geen selectie bias omdat de respondenten willekeurig zijn uitgekozen en is er geen reden om aan te nemen dat de respondenten elkaar beïnvloeden bij het invullen van de vragenlijsten. In Bijlage 3 is een uitgebreide toelichting te vinden over de controle van de assumpties.

Uitbijters worden gecontroleerd aan de hand van de Leverage en de Cook's Distance. Wanneer een variabele de kritieke waarde van zowel de Leverage als de Cook's Distance overschrijdt dan wordt deze gezien als uitbijter. De waarden wanneer een variabele als uitbijter wordt gezien zijn: $\text{Leverage} > 2(k+1)/N$ oftewel $\text{Leverage} > 0,0032$ en $\text{Cook's Distance} > 4/n$ oftewel $\text{Cook's Distance} > 0,00107$. De dataset bevat 76 respondenten die beide grenzen overschrijden. Na het uitvoeren van de analyses zonder deze 76 respondenten blijkt dat dit geen grote veranderingen oplevert voor de resultaten.

4.3 HYPOTHESETOETSING

1) “Vrouwen hebben een hogere intentie om hun vleesconsumptie te verminderen dan mannen.”

Uit de resultaten in Tabel 3 blijkt dat Geslacht een significant positief effect heeft op de Intentie om minder vlees te eten ($b=0,427$; $p<0,05$). Dit betekent dat als het Geslacht verandert van man naar vrouw dat de Intentie om minder vlees te eten ook stijgt. Dit betekent dat vrouwen een significant hogere score hebben op de intentie om minder vlees te eten dan mannen. De hypothese wordt dus ondersteund door de resultaten. Vrouwen hebben dus een significant hogere intentie om hun vleesconsumptie te verminderen dan mannen.

2) “Hoe ouder mensen zijn, des te lager is hun intentie om hun vleesconsumptie te verminderen.”

In Tabel 3 heeft Leeftijd een niet significante score die bijna gelijk is aan nul ($b=0,001$; $p=0,773$). Hieruit kan opgemaakt worden dat Leeftijd geen statistisch significante invloed heeft op de afhankelijke variabele Intentie om minder vlees te consumeren. Bij een verandering in Leeftijd zal er geen of nauwelijks verandering optreden in de Intentie om minder vlees te consumeren.

Deze hypothese wordt dus niet ondersteund door de data. Een verschil in Leeftijd biedt dus geen significant verschil in Intentie om minder vlees te consumeren.

3) “Hoe rechtser iemand is op het politieke spectrum, des te lager is zijn/haar intentie om minder vlees te consumeren.”

In Tabel 3 is een significant negatief effect te zien van Politieke Voorkeur op Intentie om minder vlees te consumeren ($b=-0,275$; $p<0,05$). Dit betekent dat mensen die politiek rechts zijn georiënteerd een significant lagere intentie hebben om minder vlees te consumeren dan mensen die politiek links zijn georiënteerd. Een negatief effect betekent dat als Politieke Voorkeur hoger wordt en dus meer rechts (Links is 0, rechts is 10) dan wordt Intentie om minder vlees te consumeren lager. Deze hypothese wordt dus ondersteund door de resultaten.

4a) “Het positieve effect van het vrouwelijke geslacht op de intentie om minder vlees te consumeren is sterker naarmate men politiek meer rechts georiënteerd is.”

In Tabel 3 is te zien dat er een significant positief effect is bij de interactievariabele tussen Geslacht en Politieke Voorkeur ($b=0,081$; $p<0,05$). Er is dus significant bewijs voor de hypothese dat het positieve effect van het vrouwelijke geslacht op de Intentie om minder vlees te consumeren sterker is naarmate men meer politiek rechts georiënteerd is. Het effect van vrouw-zijn op de Intentie om vlees te verminderen neemt toe naarmate iemand rechtser is in zijn politieke voorkeur. Oftewel hoe rechtser iemand is georiënteerd, hoe sterker het positieve effect van vrouw zijn op de intentie om minder vlees te eten wordt. Ook vrouwen die politiek rechts georiënteerd zijn scoren lager op de intentie om minder vlees te consumeren dan vrouwen die links georiënteerd zijn. Het is dus niet zo dat vrouwen allemaal gelijk zitten qua intentie en dat het voornamelijk mannen zijn die lager scoren op intentie. Wel is het zo dat als iemand politiek rechts is georiënteerd dat het effect van geslacht groter is dan als iemand politiek links is georiënteerd. Het verschil in Intentie tussen mannen en vrouwen wordt dus groter naarmate Politieke Voorkeur verschuift naar rechts.

4b) “Het negatieve effect van leeftijd op de intentie om minder vlees te consumeren is sterker naarmate men politiek meer rechts georiënteerd is.”

Voor deze hypothese is in Tabel 3 te zien dat de interactie term tussen Politieke Voorkeur en Leeftijd positief is ($b=0,003$; $p<0,05$). Dit resultaat wijst op een significant interactie-effect, wat betekent dat de relatie tussen Leeftijd en de Intentie om minder vlees te consumeren afhankelijk is van iemands politieke oriëntatie. Deze positieve helling ($b=0,003$; $p<0,05$) betekent dat de naarmate iemand rechtser op het politieke spectrum zit dat het effect van Leeftijd op de Intentie om minder vlees te consumeren sterker wordt. Dus er kan gesteld worden dat de resultaten deze hypothese bevestigen. Als iemand meer aan de rechter kant zit van het politieke spectrum dan is het effect van Leeftijd op Intentie om minder vlees te consumeren sterker dan als iemand aan de linker kant zit van het politieke spectrum.

5. CONCLUSIE & DISCUSSIE

5.1 CONCLUSIE

Het doel van dit onderzoek is om de volgende probleemstelling te beantwoorden: *“In hoeverre hangt de intentie om minder vlees te consumeren samen met leeftijd en geslacht en in welke mate worden deze relaties beïnvloedt door politieke voorkeur?”*. Voor het beantwoorden van deze vragen zijn vijf hypothesen opgesteld. Twee daarvan onderzoeken het hoofdeffect, namelijk de invloed van Geslacht en Leeftijd op de Intentie om minder vlees te consumeren. Een andere hypothese onderzoekt het directe effect van Politieke Voorkeur op de Intentie om minder vlees te consumeren. De laatste twee hypothesen zijn opgesteld om wat te kunnen zeggen over Politieke Voorkeur als moderator in dit onderzoek.

De eerste hypothese luidt: *“Vrouwen hebben een hogere intentie om hun vleesconsumptie te verminderen dan mannen.”*. Voor deze hypothese is ondersteuning gevonden in de resultaten. Vanuit de literatuur (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024) was de verwachting dat vrouwen een hogere intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen. Uit de analyses blijkt dit inderdaad ook het geval te zijn. De tweede hypothese luidt: *“Hoe ouder mensen zijn, des te lager is hun intentie om hun vleesconsumptie te verminderen.”*. Voor deze hypothese is geen ondersteuning gevonden. Uit eerdere literatuur (Van Beuningen, 2021) was op te maken dat mensen met een hogere leeftijd een lagere intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen. Uit de resultaten van de analyses blijkt hier geen significant bewijs voor te zijn. De conclusie hier is dus dat mensen met een hogere leeftijd niet een hogere intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen. De derde hypothese luidt: *“Hoe rechtser iemand is op het politieke spectrum, des te lager is zijn/haar intentie om minder vlees te consumeren.”*. Hiervoor is wel ondersteuning gevonden in de resultaten. Er is een significant negatief effect wat betekent dat de Intentie om minder vlees te consumeren afneemt naarmate iemand meer rechts zit op het politieke spectrum. De vierde hypothese luidt: *“Het positieve effect van het vrouwelijke geslacht op de intentie om minder vlees te consumeren is sterker naarmate men politiek meer rechts georiënteerd is.”*. Dit blijkt ondersteund te worden door de gevonden data. Naarmate men politiek meer rechts is georiënteerd dan is het effect van geslacht groter. Bij mensen die politiek rechts georiënteerd zijn is het verschil in intentie dus groter tussen mannen en vrouwen dan bij mensen die politiek links georiënteerd zijn. De vijfde en laatste hypothese luidt: *“Het negatieve effect van leeftijd op de intentie om minder vlees te consumeren is sterker naarmate men politiek meer rechts georiënteerd is.”*. Hiervoor is ondersteuning gevonden na het doen van

de analyses. Uit de resultaten blijkt dat het effect van leeftijd sterker is bij mensen die politiek rechts georiënteerd zijn.

Uit de analyses blijkt dat geslacht significant samenhangt met de intentie om minder vlees te consumeren. Vrouwen hebben gemiddeld een hogere intentie dan mannen om hun vleesconsumptie te verminderen. Bij leeftijd is geen significant effect gevonden. Daarnaast blijkt dat politieke voorkeur invloed heeft op deze effecten. De interactie tussen geslacht en politieke voorkeur was positief en significant, wat er op wijst dat het effect van vrouw zijn op intentie om minder vlees te consumeren sterker wordt naarmate men politiek rechtser georiënteerd is. Ook de interactie tussen leeftijd en politieke voorkeur was significant en positief, wat betekent dat het effect van leeftijd op intentie sterker wordt bij een rechtse politieke voorkeur. Daarmee kan geconcludeerd worden dat politieke voorkeur de relaties tussen leeftijd en geslacht op Intentie om minder vlees te consumeren beïnvloedt.

5.2 DISCUSSIE

De resultaten sluiten gedeeltelijk aan bij de gevonden literatuur. Dat vrouwen een hogere intentie hebben om minder vlees te consumeren was verwacht op basis van de gevonden literatuur zoals uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (2024). Voor het effect van Leeftijd op de Intentie om minder vlees te consumeren was op voorhand de verwachting dat een hogere leeftijd zorgt voor een lagere intentie om de vleesconsumptie te verminderen (Van Beuningen, 2021). Dit verband blijkt niet uit de gevonden resultaten omdat er geen significant effect is gevonden. Het directe effect van Politieke Voorkeur op de Intentie om minder vlees te consumeren liet geen verrassend resultaat zien. Politiek rechts georiënteerde mensen hebben inderdaad een lagere intentie om hun vleesconsumptie te verminderen dan politiek links georiënteerde mensen. De invloed van Politieke Voorkeur op het effect van Geslacht is in de resultaten zoals op voorhand verwacht. De invloed van Politieke Voorkeur op het effect van Leeftijd is ook zoals op voorhand verwacht. Een rechtse politieke voorkeur zorgt voor een groter effect van Leeftijd op de Intentie om minder vlees te consumeren. Al met al laten deze resultaten zien dat vrouwen een significant hogere intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen en dat het effect van Leeftijd en Geslacht op Intentie om minder vlees te consumeren na het toevoegen van politieke voorkeur sterker is bij mensen rechts op het politieke spectrum dan bij mensen links op het politieke spectrum.

Mogelijk heeft dit onderzoek beperkingen die de resultaten vertekenen. Eén van de mogelijke beperkingen is dat dit onderzoek cross-sectioneel is. Cross-sectioneel houdt in dat alle data op één moment wordt gemeten en dus een moment opname is. Het nadeel van cross-sectioneel onderzoek is dat het veranderingen over de tijd niet mee neemt. Als deze respondenten over de tijd meerdere keren deze vragenlijst invullen zou dit kunnen leiden tot andere resultaten. Een ander probleem van dit onderzoek is dat er sprake is van zelfrapportage. Respondenten kregen een vragenlijst die ze in konden vullen. Het gevaar van zelfrapportage is dat respondenten een sociaalwenselijk antwoord zullen geven omdat ze willen voldoen aan de normen en waarden in de samenleving of angst hebben voor een oordeel. Daarnaast is het zo dat respondenten een antwoord geven op basis van een schaal. De afhankelijke variabele (Intentie om minder vlees te consumeren) is een begrip dat van interpretatie afhankelijk is. Wat voor de één voelt als een grote intentie hoeft voor de ander niet zo te voelen. Dit maakt dat respondenten mogelijk een ander antwoord geven dan dat daadwerkelijk op hun van toepassing is. Daarnaast wil intentie om minder vlees te consumeren niet per sé betekenen dat er ook daadwerkelijk minder vlees geconsumeerd wordt. De resultaten zijn dus mogelijk niet valide. Wat ook opvalt in de resultaten is dat er behoorlijk wat uitvallers (ofwel non-respons) zijn. De originele dataset bevat 9131 respondenten maar na het verwijderen van respondenten met missende waardes en het verwijderen van respondenten die niet bruikbaar zijn voor dit onderzoek bleven er nog maar 3746 bruikbare respondenten over. Dit is een forse verkleining van de dataset. Een kleinere steekproef betekent een minder krachtig onderzoek en mogelijk is de steekproef niet meer representatief voor de doelgroep. Toch zijn er genoeg respondenten overgebleven om een uitspraak te kunnen doen op basis van de gevonden resultaten. Verder lijken een aantal assumpties zoals homoscedasticiteit, normaliteit van de residuen en de lineariteit geschonden te worden. Deze assumpties worden waarschijnlijk geschonden omdat de afhankelijke variabele Intentie om minder vlees te consumeren wordt behandeld als continue variabele terwijl die dat met een schaal van zes antwoordcategorieën niet is. Omdat er een aantal assumpties worden geschonden zijn de resultaten mogelijk niet valide en wordt er een verkeerde conclusie getrokken op basis van de data.

Het belang van dit onderzoek is dat het inzicht geeft in de intenties van mensen in Nederland wat betreft het verminderen van hun vleesconsumptie. Zoals in de inleiding al was te lezen zorgt vleesconsumptie voor een lagere volksgezondheid en speelt vleesconsumptie een rol bij de opwarming van de aarde (Willett et al., 2019). Mocht de vleesconsumptie in de komende jaren niet afnemen dan zal de volksgezondheid niet hoger worden en zal het klimaat alleen maar meer achteruitgaan. Het is dus van belang om mensen te stimuleren om hun vleesconsumptie te

verminderen zodat de volksgezondheid omhoog kan gaan en het milieu niet verder onder druk komt. Door de inzichten die verkregen worden is het voor beleidsmakers duidelijker op welke groepen in de samenleving gericht winst valt te halen wat betreft het verminderen van de vleesconsumptie. Uit de resultaten blijkt dat vrouwen een hogere intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen. Bij campagnes voor vegetarisch eten valt dus de meeste winst te halen wanneer deze campagnes gericht zijn om mannen over de streep te trekken om vegetarisch te eten. Wat betreft leeftijd is er geen significant effect gevonden op de intentie om minder vlees te consumeren. Om inzicht te krijgen in de intenties van verschillende leeftijdsgroepen zou vervolgonderzoek een oplossing kunnen bieden. Verder is er tijdens dit onderzoek bewijs gevonden dat politiek rechts georiënteerde mensen een lagere intentie hebben om hun vleesconsumptie te verminderen dan politiek links georiënteerde mensen. Voor campagnes is dus de groep mensen aan de rechterkant van het politieke spectrum interessanter dan de groep mensen aan de linkerkant van het politieke spectrum.

In dit onderzoek wordt gekeken naar de rol van Leeftijd op de Intentie om minder vlees consumeren. Wat voor vervolg onderzoek interessant zou kunnen zijn is om te kijken naar de rol van generaties hierin. Wordt intentie om minder vlees te consumeren verklaard door leeftijd of is generatie de achterliggende verklaring. Mensen groeien op in verschillende tijdsperiodes en krijgen daardoor andere normen waarden mee. Mogelijk houden mensen die nu jong zijn dezelfde intentie om minder vlees te consumeren wanneer ze ouder worden, dat zou kunnen betekenen dat leeftijd geen verklarende factor speelt in intentie om minder vlees te consumeren. Mannheim (2013) heeft onderzoek gedaan naar de rol van generaties op sociale veranderingen. Om de intentie om minder vlees te consumeren te onderzoeken tussen generaties zullen respondenten langere tijd van hun leven gevolgd moeten worden en dus meerdere meetmomenten ondergaan. Voor vervolgonderzoek zou het dus interessant kunnen zijn om dit onderzoek uit te voeren als een longitudinaal onderzoek.

LITERATUURLIJST

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-t](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-t)
- Anderson, N. (1962). The Urban Way of Life. *International Journal of Comparative Sociology (Brill Academic Publishers)*, 3(2), 175. <https://doi.org/10.1177/002071526200300202>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024, 4 maart). Nederlanders kiezen bij een kwart van de hoofdmaaltijden voor vegetarisch. *Centraal Bureau Voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/10/nederlanders-kiezen-bij-een-kwart-van-de-hoofdmaaltijden-voor-vegetarisch>
- Dierenbescherming Nederland*. (n.d.). Geraadpleegd op 17 april 2025, van <https://www.dierenbescherming.nl/werkzaamheden/dierenbeleid-beinvloeden/dieren-in-de-vee-industrie>
- Falcón-Linares, C., González-Yubero, S., Mauri-Medraë, M., & Cardoso-Moreno, M. J. (2023). Impact of Social Media on Adolescence: Mapping Emerging Needs to Build Resilient Skills. *Societies* (2075-4698), 13(11), 238. <https://doi.org/10.3390/soc13110238>
- Herzog, H. A. (2007). Gender Differences in Human–Animal Interactions: A Review. *Anthrozoös*, 20(1), 7–21. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.2752/089279307780216687>
- Hoek, A. C., Malekpour, S., Raven, R., Court, E., & Byrne, E. (2021). Towards environmentally sustainable food systems: decision-making factors in sustainable food production and consumption. *Sustainable Production and Consumption*, 26, 610–626. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2020.12.009>
- Hopwood, C. J., Stahlmann, A. G., Bleidorn, W., & Thielmann, I. (2023). Personality, self-knowledge, and meat reduction intentions. *Journal of Personality*, 92(4), 1006–1023. <https://doi.org/10.1111/jopy.12864>
- Huddart-Kennedy, E., Beckley, T. M., McFarlane, B. L., & Nadeau, S. (2009). Rural-Urban Differences in Environmental Concern in Canada. *Rural Sociology*, 74(3), 309–329.
- Kieskompas*. (z.d.). Kieskompas. Geraadpleegd op 21 maart 2025, van <https://www.kieskompas.nl/nl/>
- Mannheim, K. (2013). *Het generatieprobleem / druk 1*.
- Noël, A., & Thérien, J.-P. (2008). *Left and right in global politics*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511790751>
- ProVeg Nederland. (2024, 6 augustus). *Over ons - ProVeg Nederland*. Geraadpleegd op 21 maart 2025, van <https://proveg.com/nl/over-ons/>

- Randler, C., Adan, A., Antofie, M.-M., Arrona-Palacios, A., Candido, M., Boeve-de Pauw, J., Chandrakar, P., Demirhan, E., Detsis, V., Di Milia, L., Fančovičová, J., Gericke, N., Haldar, P., Heidari, Z., Jankowski, K. S., Lehto, J. E., Lundell-Creagh, R., Medina-Jerez, W., Meule, A., et al. (2021). Animal Welfare Attitudes: Effects of Gender and Diet in University Samples from 22 Countries. *Animals : An Open Access Journal from MDPI*, 11(7).
<https://doi.org/10.3390/ani11071893>
- Rosenfeld, D. L., & Tomiyama, A. J. (2021). Gender differences in meat consumption and openness to vegetarianism. *Appetite*, 166, 105475. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2021.105475>
- Smith, T. W., Kim, J., & Son, J. (2017). Public Attitudes toward Climate Change and Other Environmental Issues across Countries. *International Journal of Sociology*, 47(1), 62–80.
<https://doi.org/10.1080/00207659.2017.1264837>
- Van Beuningen, R. K. M. A. C. R. M. W. H. M.-. I. & V. J. (z.d.). 2. *Opvattingen over klimaatverandering*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/klimaatverandering-en-energietransitie-opvattingen-en-gedrag-van-nederlanders-in-2020/2-opvattingen-over-klimaatverandering>
- Wardle, J., Haase, A. M., Steptoe, A., Nillapun, M., Jonwutiwes, K., & Bellis, F. (2004). Gender differences in food choice: The contribution of health beliefs and dieting. *Annals of Behavioral Medicine*, 27(2), 107–116. https://doi.org/10.1207/s15324796abm2702_5
- Willet, W., Rockström, J., Loken, B., Springmann, M., Lang, T., Vermeulen, S., Garnett, T., Tilman, D., DeClerck, F., Wood, A., Jonell, M., Clark, M., Gordon, L. J., Fanzo, J., Hawkes, C., Zurayk, R., Rivera, J. A., De Vries, W., Sibanda, L. M., . . . Murray, C. J. L. (2019). Food in the Anthropocene: the EAT–Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems. *The Lancet*, 393(10170), 447–492. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(18\)31788-4](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(18)31788-4)

WEGFILTEREN VAN DE RESPONDENTEN MET EEN MISSING WAARDE

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(missing = 0).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'missing = 0 (FILTER)'.

VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

FORMATS filter_\$ (f1.0).

FILTER BY filter_\$.

EXECUTE.

LEEFTIJD

FREQUENCIES VARIABLES=Leeftijd

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

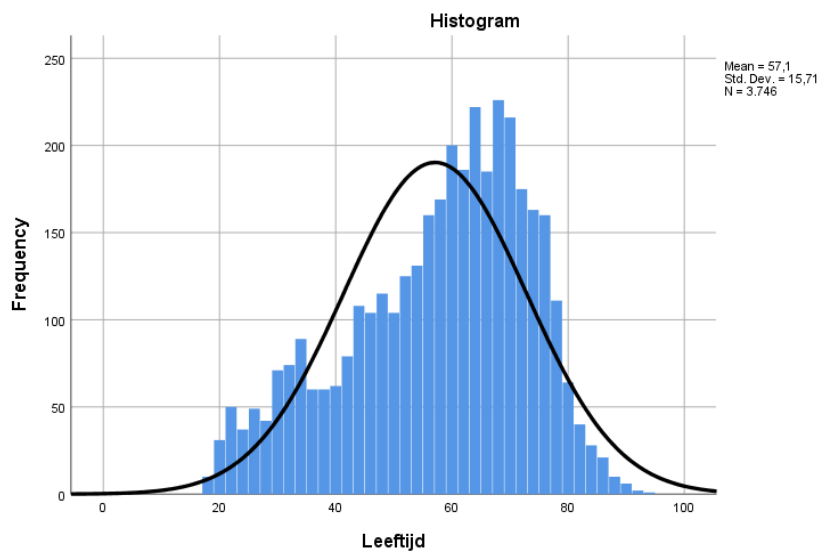
/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics

Leeftijd

N	Valid	3746
	Missing	0
Mean		57,10
Median		60,00
Std. Deviation		15,710
Minimum		18
Maximum		93
Percentiles	25	47,00
	50	60,00
	75	69,00

De variabele leeftijd lijkt iets linksscheef te zijn in de histogram. Wel is er van elke leeftijd wel wat aanwezig in de dataset. De histogram laat geen grote schending van de normale verdeling zien.

GESLACHT

FREQUENCIES VARIABLES=Geslacht

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

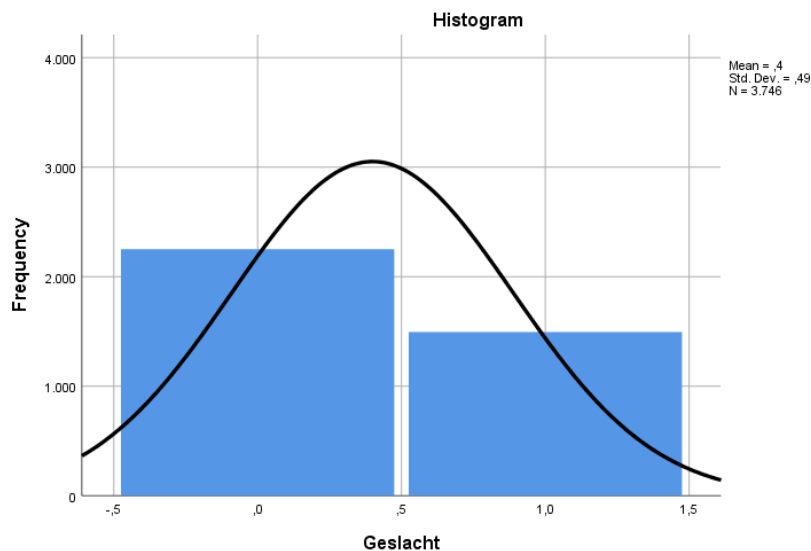
Statistics

Geslacht

N	Valid	3746
	Missing	0
Mean		,40
Median		,00
Std. Deviation		,490
Minimum		0
Maximum		1
Percentiles	25	,00
	50	,00
	75	1,00

Geslacht

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Man	2251	60,1	60,1	60,1
	Vrouw	1495	39,9	39,9	100,0
	Total	3746	100,0	100,0	

Wat opvalt hier is dat er behoorlijk meer mannen aanwezig zijn in de dataset dan vrouwen.

Vanwege de grote omvang van de steekproef hoeft dit geen problemen op te leveren.

INTENTIE OM MINDER VLEES TE CONSUMEREN

FREQUENCIES VARIABLES=IntentieVleesconsumptie

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

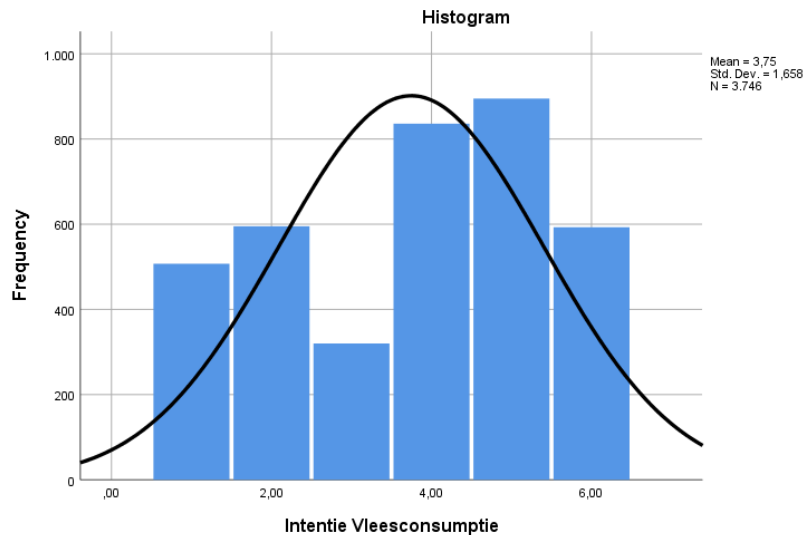
Statistics

Intentie Vleesconsumptie

N	Valid	3746
	Missing	0
Mean		3,7464
Median		4,0000
Std. Deviation		1,65753
Minimum		1,00
Maximum		6,00
Percentiles	25	2,0000
	50	4,0000
	75	5,0000

Ik zou minder vlees willen eten

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet mee eens	507	13,5	13,5	13,5
	Niet mee eens	595	15,9	15,9	29,4
	Enigszins niet mee eens	320	8,5	8,5	38,0
	Enigszins mee eens	836	22,3	22,3	60,3
	Mee eens	895	23,9	23,9	84,2
	Helemaal mee eens	593	15,8	15,8	100,0
	Total	3746	100,0	100,0	

Deze variabele is niet mooi normaal verdeeld. Dit komt onder andere doordat er maar 6 antwoord categorieën zijn. In de histogram is te zien dat het merendeel van de respondenten een score van 4 of hoger heeft. Ook het gemiddelde van 3,75 laat zien dat er meer richting “helemaal mee eens” dan richting “helemaal niet mee eens” is gekozen.

POLITIEKE VOORKEUR

FREQUENCIES VARIABLES=PolitiekeVoorkeur

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

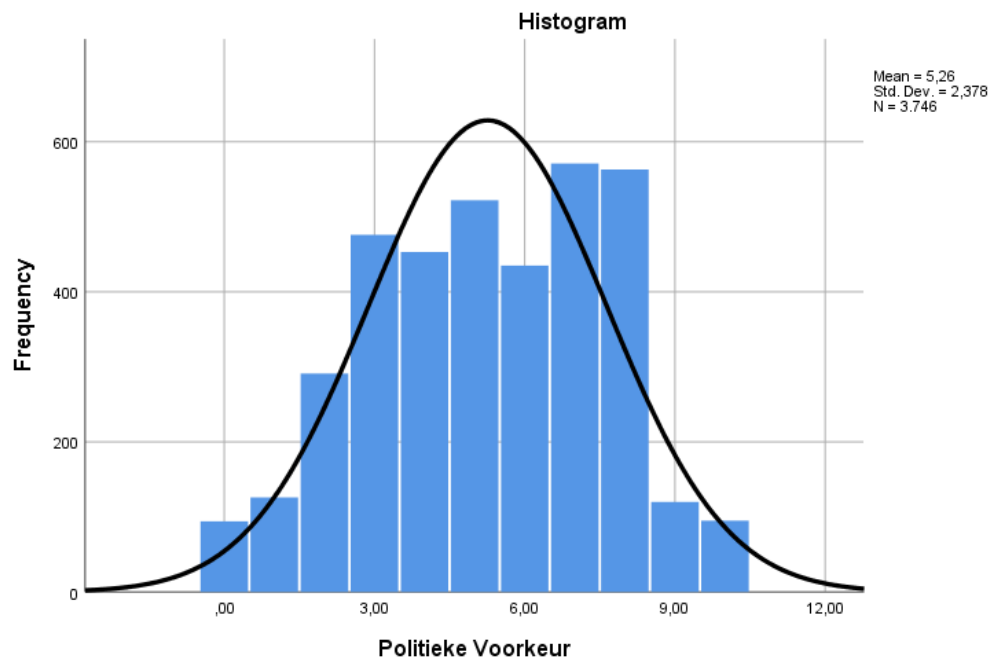
Statistics

Politieke Voorkeur

N	Valid	3746
	Missing	0
Mean		5,2587
Median		5,0000
Std. Deviation		2,37771
Minimum		,00
Maximum		10,00
Percentiles	25	3,0000
	50	5,0000
	75	7,0000

Politieke Voorkeur

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	94	2,5	2,5	2,5
	1,00	126	3,4	3,4	5,9
	2,00	291	7,8	7,8	13,6
	3,00	476	12,7	12,7	26,3
	4,00	453	12,1	12,1	38,4
	5,00	522	13,9	13,9	52,4
	6,00	435	11,6	11,6	64,0
	7,00	571	15,2	15,2	79,2
	8,00	563	15,0	15,0	94,3
	9,00	120	3,2	3,2	97,5
	10,00	95	2,5	2,5	100,0
	Total	3746	100,0	100,0	

Deze variabele lijkt behoorlijk normaal verdeeld te zijn. De meeste respondenten zitten in het midden van de data. Aan de extreme kanten van de variabele zitten minder respondenten.

OPLEIDINGSNIVEAU

FREQUENCIES VARIABLES=Rec_Opleiding

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

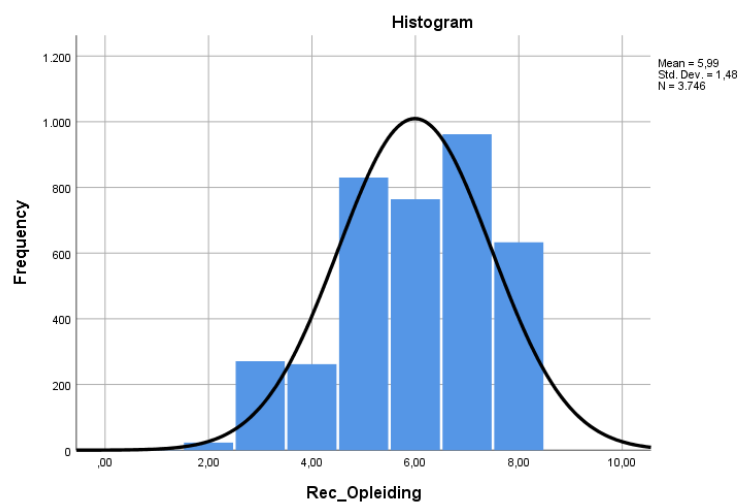
Statistics

Rec_Opleiding

N	Valid	3746
	Missing	0
Mean		5,9904
Median		6,0000
Std. Deviation		1,48005
Minimum		1,00
Maximum		8,00
Percentiles	25	5,0000
	50	6,0000
	75	7,0000

Rec_Opleiding

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	1	,0	,0	,0
	2,00	23	,6	,6	,6
	3,00	271	7,2	7,2	7,9
	4,00	262	7,0	7,0	14,9
	5,00	830	22,2	22,2	37,0
	6,00	764	20,4	20,4	57,4
	7,00	962	25,7	25,7	83,1
	8,00	633	16,9	16,9	100,0
	Total	3746	100,0	100,0	

Deze variabele is linksscheef. De meeste respondenten zitten aan de rechterkant van de antwoord mogelijkheden.

URBANISATIEGRAAD

FREQUENCIES VARIABLES=Urbanisatiegraad

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

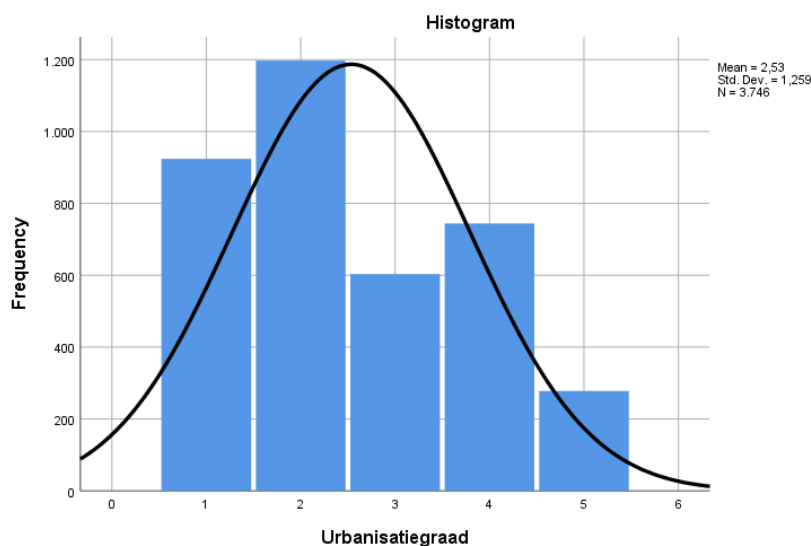
Statistics

Urbanisatiegraad

N	Valid	3746
	Missing	0
Mean		2,53
Median		2,00
Std. Deviation		1,259
Minimum		1
Maximum		5
Percentiles	25	2,00
	50	2,00
	75	4,00

Urbanisatiegraad

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Zeer sterk (≥ 2500 omgevingsadressen/km ²)	924	24,7	24,7	24,7
	Sterk (1500 tot 2500 omgevingsadressen/km ²)	1197	32,0	32,0	56,6
	Matig (1000 tot 1500 omgevingsadressen/km ²)	603	16,1	16,1	72,7
	Weinig (500 tot 1000 omgevingsadressen/km ²)	744	19,9	19,9	92,6
	Niet (<500 omgevingsadressen/km ²)	278	7,4	7,4	100,0
	Total	3746	100,0	100,0	

Het grootste gedeelte van de respondenten leeft in een gebied met een zeer sterke of sterke urbanisatiegraad.

BIJLAGE 2

HET WEGFILTEREN VAN VARIABELEN MET MISSENDE WAARDEN

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(missing = 0).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'missing = 0 (FILTER)'.

VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

FORMATS filter_\$ (f1.0).

FILTER BY filter_\$.

EXECUTE.

UNIVARIATE BESCHRIJVENDE STATISTIEKEN

FREQUENCIES VARIABLES=Leeftijd Geslacht Rec_Opleiding Urbanisatiegraad IntentieVleesconsumptie

PolitiekeVoorkeur

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

Statistics

		Leeftijd	Geslacht	Rec_Opleiding	Urbanisatiegraad	IntentieVleesconsumptie	PolitiekeVoorkeur
N	Valid	3746	3746	3746	3746	3746	3746
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		57,10	,40	5,9904	2,53	3,7464	5,2587
Median		60,00	,00	6,0000	2,00	4,0000	5,0000
Std. Deviation		15,710	,490	1,48005	1,259	1,65753	2,37771
Minimum		18	0	1,00	1	1,00	,00
Maximum		93	1	8,00	5	6,00	10,00
Percentiles	25	47,00	,00	5,0000	2,00	2,0000	3,0000
	50	60,00	,00	6,0000	2,00	4,0000	5,0000
	75	69,00	1,00	7,0000	4,00	5,0000	7,0000

BIVARIATE VERDELINGEN/CORRELATIES TUSSEN DE VARIABELEN

CORRELATIONS

/VARIABLES=PolitiekeVoorkeur IntentieVleesconsumptie Leeftijd Rec_Opleiding Geslacht

Urbanisatiegraad

/PRINT=TWOTAIL NOSIG

/MISSING=PAIRWISE.

Correlations

		Politieke Voorkeur	Intentie Vleesconsu mptie	Leeftijd	Rec_Oplei ding	Geslac ht	Urbanisatie graad
Politieke Voorkeur	Pearson Correlation	1	-,403**	,072**	-,182**	-,212**	,108**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000	,000
	N	3746	3746	3746	3746	3746	3746
Intentie Vleesconsumptie	Pearson Correlation	-,403**	1	-,064**	,209**	,211**	-,086**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,000	,000
	N	3746	3746	3746	3746	3746	3746
Leeftijd	Pearson Correlation	,072**	-,064**	1	-,251**	-,059**	,114**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,000	,000
	N	3746	3746	3746	3746	3746	3746
Rec_Opleiding	Pearson Correlation	-,182**	,209**	-,251**	1	,089**	-,163**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,000	,000
	N	3746	3746	3746	3746	3746	3746
Geslacht	Pearson Correlation	-,212**	,211**	-,059**	,089**	1	-,054**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000		,001
	N	3746	3746	3746	3746	3746	3746
Urbanisatiegraad	Pearson Correlation	,108**	-,086**	,114**	-,163**	-,054**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,001	
	N	3746	3746	3746	3746	3746	3746

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

CENTREREN VAN DE CONTINUE VARIABELEN

FREQUENCIES VARIABLES=PolitiekeVoorkeur Rec_Opleiding Leeftijd Urbanisatiegraad

/STATISTICS=MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

COMPUTE CEN_PolitiekeVoorkeur=PolitiekeVoorkeur - 5.2587.

EXECUTE.

COMPUTE CEN_Rec_Opleiding=Rec_Opleiding - 5.9904.

EXECUTE.

COMPUTE CEN_Leeftijd=Leeftijd - 57.10.

EXECUTE.

COMPUTE CEN_Urbanisatiegraad=Urbanisatiegraad - 2.53.

EXECUTE.

MAKEN VAN DE INTERACTIE VARIABELEN

COMPUTE politiekevoorkeurXgeslacht=CEN_PolitiekeVoorkeur * Geslacht.

EXECUTE.

COMPUTE politiekevoorkeurXleeftijd=CEN_PolitiekeVoorkeur * CEN_Leeftijd.

EXECUTE.

UITVOEREN VAN DE REGRESSIE ANALYSE

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT IntentieVleesconsumptie

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur politiekevoorkeurXgeslacht
politiekevoorkeurXleeftijd

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur politiekevoorkeurXgeslacht
politiekevoorkeurXleeftijd CEN_Urbanisatiegraad CEN_Rec_Opleiding

/SAVE ADJPRED COOK LEVER DFBETA DFFIT.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT IntentieVleesconsumptie

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur politiekevoorkeurXgeslacht
politiekevoorkeurXleeftijd

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur politiekevoorkeurXgeslacht

politiekevoorkeurXleeftijd CEN_Urbanisatiegraad CEN_Rec_Opleiding

/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID)

Model Summary^e

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,218 ^a	,047	,047	1,61828
2	,424 ^b	,180	,179	1,50152
3	,432 ^c	,187	,186	1,49555
4	,452 ^d	,204	,202	1,48035

a. Predictors: (Constant), CEN_Leeftijd, Geslacht

b. Predictors: (Constant), CEN_Leeftijd, Geslacht, CEN_PolitiekeVoorkeur

c. Predictors: (Constant), CEN_Leeftijd, Geslacht, CEN_PolitiekeVoorkeur, politiekevoorkeurXleeftijd, politiekevoorkeurXgeslacht

d. Predictors: (Constant), CEN_Leeftijd, Geslacht, CEN_PolitiekeVoorkeur, politiekevoorkeurXleeftijd, politiekevoorkeurXgeslacht, CEN_Urbanisatiegraad, CEN_Rec_Opleiding

e. Dependent Variable: Intentie Vleesconsumptie

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	3,472	,035		99,615	,000
	Geslacht	,754	,056	,227	13,366	,000
	CEN_Leeftijd	-,008	,002	-,068	-3,988	,000
2	(Constant)	3,627	,033		111,022	,000
	Geslacht	,452	,053	,136	8,472	,000
	CEN_Leeftijd	-,005	,002	-,041	-2,621	,009
	CEN_PolitiekeVoorkeur	-,310	,013	-,394	-24,447	,000
3	(Constant)	3,642	,033		111,045	,000
	Geslacht	,455	,053	,137	8,548	,000
	CEN_Leeftijd	-,005	,002	-,041	-2,610	,009
	CEN_PolitiekeVoorkeur	-,355	,015	-,452	-23,006	,000
	politiekevoorkeurXgeslacht	,123	,027	,089	4,564	,000
	politiekevoorkeurXleeftijd	,005	,001	,082	5,191	,000
4	(Constant)	3,639	,032		112,036	,000
	Geslacht	,438	,053	,132	8,293	,000
	CEN_Leeftijd	-,001	,002	-,005	-,289	,773
	CEN_PolitiekeVoorkeur	-,336	,015	-,428	-21,709	,000
	politiekevoorkeurXgeslacht	,122	,027	,088	4,580	,000
	politiekevoorkeurXleeftijd	,005	,001	,081	5,185	,000
	CEN_Urbanisatiegraad	-,016	,021	-,012	-,792	,429
	CEN_Rec_Opleiding	,146	,018	,130	7,915	,000

a. Dependent Variable: Intentie Vleesconsumptie

BIJLAGE 3

SYNTAX VOOR ASSUMPTIES, OUTLIERS EN INVLOEDRIJKE PUNTEN

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT IntentieVleesconsumptie

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur politiekevoorkeurXgeslacht
politiekevoorkeurXleeftijd

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur politiekevoorkeurXgeslacht
politiekevoorkeurXleeftijd CEN_Urbanisatiegraad CEN_Rec_Opleiding

/SAVE ADJPRED COOK LEVER DFBETA DFFIT.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT IntentieVleesconsumptie

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur politiekevoorkeurXgeslacht

politiekevoorkeurXleeftijd

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur politiekevoorkeurXgeslacht

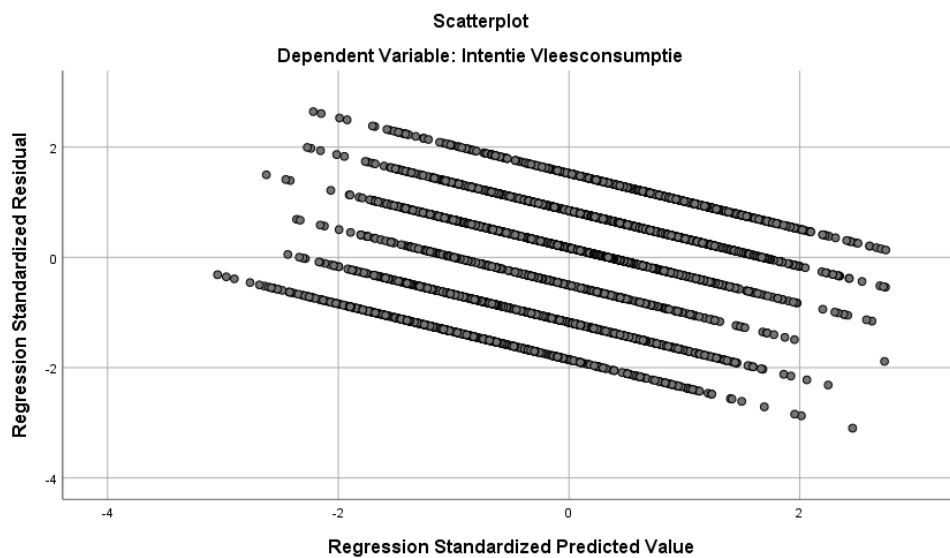
politiekevoorkeurXleeftijd CEN_Urbanisatiegraad CEN_Rec_Opleiding

/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID)

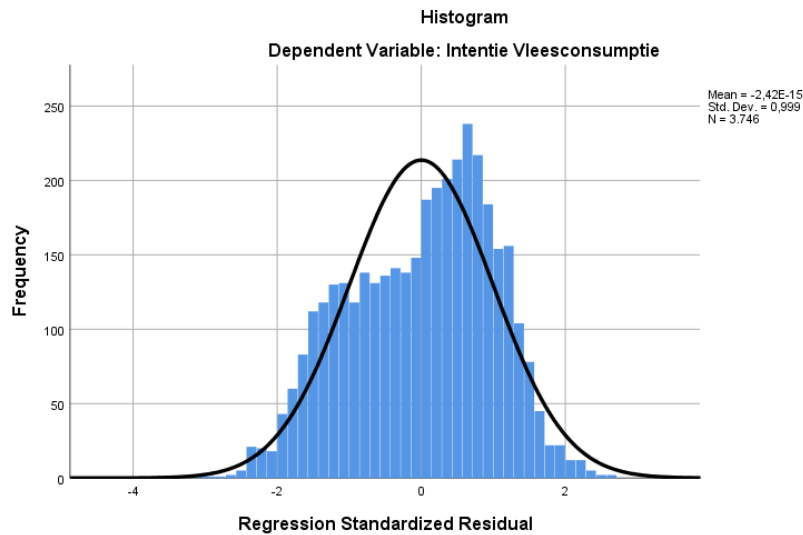
LINEARITEIT

Dit is te controleren in het residual plot (scatterplot). Hier moet een willekeurig patroon te zien zijn. Dat is hier niet het geval. Dat komt waarschijnlijk doordat de afhankelijke variabele (intentie om minder vlees te consumeren) geen mooie continue variabele is. Deze variabele heeft zes antwoordcategorieën, maar wordt in dit onderzoek beschouwd als een continue variabele. Dit betekent dat deze assumptie wordt geschonden.

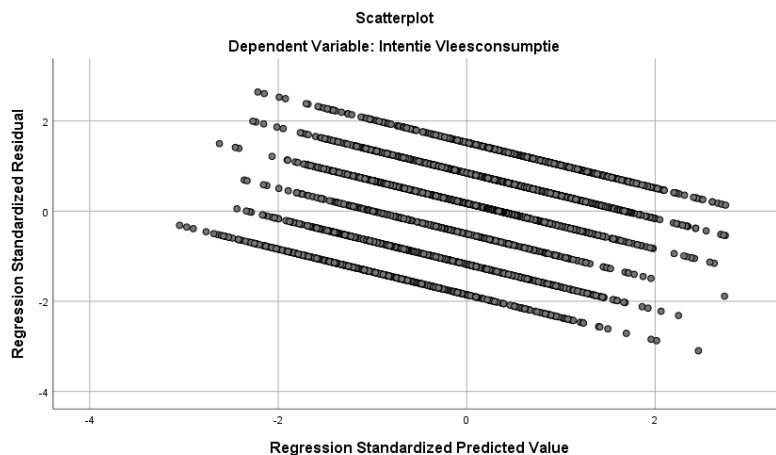
NORMALITEIT VAN DE RESIDUEN

Deze assumptie valt te controleren aan de hand van de histogram die de verdeling van de residuen laat zien. Deze verdeling is linksscheef dus is niet helemaal mooi normaal verdeeld. Ook deze assumptie lijkt dus te worden geschonden.

HOMOSCEDASTICITEIT

Deze assumptie valt ook weer te controleren in de scatterplot. Hier is weer hetzelfde probleem als met de assumptie van een lineair verband. Omdat de afhankelijke variabele geen mooie continue variabele is maar wel als zodanig beschouwd wordt kan niet goed waargenomen worden of de punten een mooie wolk zijn of dat er een bepaald (trechter) patroon te zien is. Over het voldoen aan deze consumptie kan dus ook niet zoveel gezegd worden.

MULTICOLLINEARITEIT

Om hiervoor te controleren is de VIF score van belang. Wanneer de VIF score kleiner is dan 2 kan geconcludeerd worden dat aan deze aanname wordt voldaan. In de tabel hieronder is te zien dat alle VIF scores kleiner zijn dan 2. Er kan dus gesteld worden dat er geen sprake is van multicollineariteit en dat aan deze aanname wordt voldaan.

Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	3,465	,034		101,524	,000		
	Geslacht	,704	,054	,208	13,023	,000	,996	1,004
	CEN_Leeftijd	-,005	,002	-,052	-3,259	,001	,996	1,004
2	(Constant)	3,570	,032		111,726	,000		
	Geslacht	,441	,051	,130	8,596	,000	,953	1,049
	CEN_Leeftijd	-,003	,002	-,030	-2,018	,044	,993	1,007
	CEN_PolitiekeVoorkeur	-,260	,011	-,373	-24,612	,000	,952	1,051
3	(Constant)	3,579	,032		111,763	,000		
	Geslacht	,448	,051	,132	8,725	,000	,945	1,058
	CEN_Leeftijd	-,002	,002	-,023	-1,569	,117	,972	1,029
	CEN_PolitiekeVoorkeur	-,290	,013	-,416	-21,488	,000	,580	1,725
	politiekevoorkeurXgeslacht	,080	,022	,072	3,700	,000	,575	1,740
	politiekevoorkeurXleeftijd	,003	,001	,070	4,639	,000	,965	1,036
4	(Constant)	3,588	,032		113,114	,000		
	Geslacht	,427	,051	,126	8,401	,000	,943	1,061
	CEN_Leeftijd	,001	,002	,010	,650	,516	,912	1,097
	CEN_PolitiekeVoorkeur	-,275	,013	-,394	-20,356	,000	,568	1,759
	politiekevoorkeurXgeslacht	,081	,021	,073	3,764	,000	,574	1,742
	politiekevoorkeurXleeftijd	,003	,001	,071	4,791	,000	,960	1,042
	CEN_Urbanisatiegraad	-,019	,020	-,014	-,972	,331	,956	1,046
	CEN_Rec_Opleiding	,150	,017	,134	8,655	,000	,894	1,119

a. Dependent Variable: Intentie Vleesconsumptie

OUTLIERS

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT IntentieVleesconsumptie

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur politiekevoorkeurXgeslacht
politiekevoorkeurXleeftijd

/METHOD=ENTER Geslacht CEN_Leeftijd CEN_PolitiekeVoorkeur politiekevoorkeurXgeslacht
politiekevoorkeurXleeftijd CEN_Urbanisatiegraad CEN_Rec_Opleiding

/SAVE ADJPRED COOK LEVER DFBETA DFFIT.

Hiervoor zijn de Leverage en Cook's Distance van belang. De volgende kritieke waarden zijn gebruikt:

Maatstaf	Kritieke waarde
Leverage (h_i)	$h_i > 2(k+1)/N$ oftewel $h_i > 0,0032$
Cook's Distance (D_i)	$D_i > 4/n$ oftewel $D_i > 4/3746=0,00107$

COMPUTE OUT_CD=COO_1 > 0.00107.

EXECUTE.

```
COMPUTE OUT_Lev=LEV_1 > 0.0032.
```

```
EXECUTE.
```

```
COMPUTE OUTLIER=OUT_CD + OUT_Lev.
```

```
EXECUTE.
```

```
USE ALL.
```

```
COMPUTE filter_$=(missing = 0 & OUTLIER < 2).
```

```
VARIABLE LABELS filter_$ 'missing = 0 & OUTLIER < 2 (FILTER)'.  
.
```

```
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
.
```

```
FORMATS filter_$ (f1.0).
```

```
FILTER BY filter_$.
```

```
EXECUTE.
```

Hieruit kan geconcludeerd worden dat 76 respondenten beide grenzen overschrijden. Na het wegfilteren van deze respondenten en het opnieuw uitvoeren van de analyse blijkt dat er na het wegfilteren van deze respondenten geen resultaten verschijnen waarmee een andere conclusie getrokken dient te worden.